

Urszula Knop

Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej

e-mail: urszula.knop@pcz.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-5451-5830>

Oferta bibliotek polskich politechnik w zakresie otwartych zasobów naukowych na temat COVID-19

Abstrakt: Na początku trzeciej dekady XXI wieku, gdy świat zatrzymał się z powodu pandemii wirusa SARS-CoV-2, zasoby informacji związane z COVID-19 zdominowały nowości w sieci. Pandemia uwidoczniła możliwości wykorzystywane przez wydawców w procesie publikowania i upowszechniania cyfrowych zasobów naukowych. Celem artykułu jest rozpoznanie oferty otwartych zasobów naukowych o COVID-19 na stronach internetowych bibliotek politechnik w Polsce. Analiza danych pokazuje, że nieodpłatnie źródła związane z problematyką koronawirusa udostępniają: instytucje naukowe, rządowe, finansowe, stowarzyszenia, wydawcy, badacze i czasopisma. Otwarte zasoby naukowe dostępne są na różne sposoby w ramach rozmaitych projektów – zostały wydzielone przez wydawców z czasopism, książek, baz danych w archiwum oraz w dziale nowości, w blokach tematycznych w zasobach własnych i obcych. Ofertę wzbogacają nagrania audio i wideo, inteligentne narzędzia do dostarczania, archiwizacji i dystrybucji treści online oraz linki do niezliczonych ogólnodostępnych źródeł.

Słowa kluczowe: Biblioteka. COVID-19. Koronawirus. Open Access. Politechnika

Wprowadzenie

Ludzkie koronawirusy rozpoznane po raz pierwszy w latach 60. XX w. nie były groźne dla człowieka, niepokój badaczy wzbudził wykryty w 2002 r. wirus SARS aktywny i śmiertelny w aż 37 krajach do 2003 r. (Pyrć, 2015, s. 49–50). Jednak zabójczy na nieznaną dotąd skalę okazał się odnotowany w Chinach w końcu 2019 r. patogen wirusowy, który wywołuje chorobę COVID-19, odmieniając życie społeczeństw na

całym świecie. W dniu 11 marca 2020 r. World Health Organization (dalej: WHO) oficjalnie ogłosiła stan epidemiologicznego zagrożenia dla świata w wyniku rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2¹. W Polsce, choć nie tylko, m.in. zawieszono tradycyjne zajęcia dydaktyczne na uczelniach i zastąpiono je edukacją w trybie online, a także sukcesywnie wprowadzono ograniczenia w obowiązku świadczenia pracy w miejscu pracy w różnych sektorach gospodarki (w handlu, przemyśle, szkolnictwie, usługach) dla ochrony zdrowia publicznego. Powstała konieczność stworzenia nowych zasad obowiązujących zarówno jednostki, jak i całe instytucje, które pomogą niwelować zagrożenia, a także pozwolą pozyskiwać nową wiedzę w trybie online.

Działająca charytatywnie na rzecz badań biomedycznych światowa organizacja Wellcome Trust w zaistniałej sytuacji już 31 stycznia 2020 r. zwróciła się z apelem do wszystkich środowisk naukowych i wydawców o udostępnianie w otwartym dostępie wyników badań i wszelkich istotnych wiadomości na temat nowego koronawirusa (Wellcome Trust, 2020). Głównym motorem tej inicjatywy było zapewnienie szybkiego postępu w obszarze badań i rozpowszechnianie wiedzy pochodzącej z rzetelnych i wiarygodnych źródeł wszystkim zainteresowanym.

W propagowanie bezpłatnych serwisów dotyczących COVID-19 w specjalnej ofercie zamieszczonej na stronie internetowej włączyły się biblioteki na świecie (m.in. Library University of Michigan, University of Toronto Libraries, Aarhus University Library, Yale University Library) oraz w Polsce. W Polsce wezwanie podjęły głównie biblioteki uniwersytetów medycznych, np.: Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku, Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Uniwersytetu Jagiellońskiego – Collegium Medicum, a także biblioteki innego typu, m.in. Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Wieloletnie zainteresowania badawcze autorki skoncentrowane wokół bibliotek politechnicznych i zasobów Open Access były motywem kontynuacji analizy problematyki w kontekście nieustannie zachodzących zmian w otoczeniu biblioteki w czasie pandemii. Celem artykułu jest zatem rozpoznanie oferty otwartych zasobów naukowych na temat COVID-19 na stronach WWW bibliotek politechnik w Polsce. W założeniu nie starano się wyliczyć wszystkich źródeł, ale zebrać możliwie dużą ich liczbę, by zaprezentować skalę ogólnodostępnych zasobów naukowych i informacyjnych o COVID-19. Przedmiot badawczy wyodrębniono na podstawie przeglądu stron internetowych bibliotek:

¹ Szerzej na temat wirusa SARS-CoV-2 zob. Mostowy, 2020.

Politechniki Białostockiej, Politechniki Częstochowskiej, Politechniki Gdańskiej, Politechniki Koszalińskiej, Politechniki Krakowskiej, Politechniki Lubelskiej², Politechniki Łódzkiej, Politechniki Opolskiej, Politechniki Poznańskiej, Politechniki Rzeszowskiej, Politechniki Śląskiej, Politechniki Świętokrzyskiej, Politechniki Warszawskiej, Politechniki Wrocławskiej w okresie od 1 kwietnia do 20 czerwca 2020 r.

Oferta zasobów naukowych na temat COVID-19 na stronach bibliotek

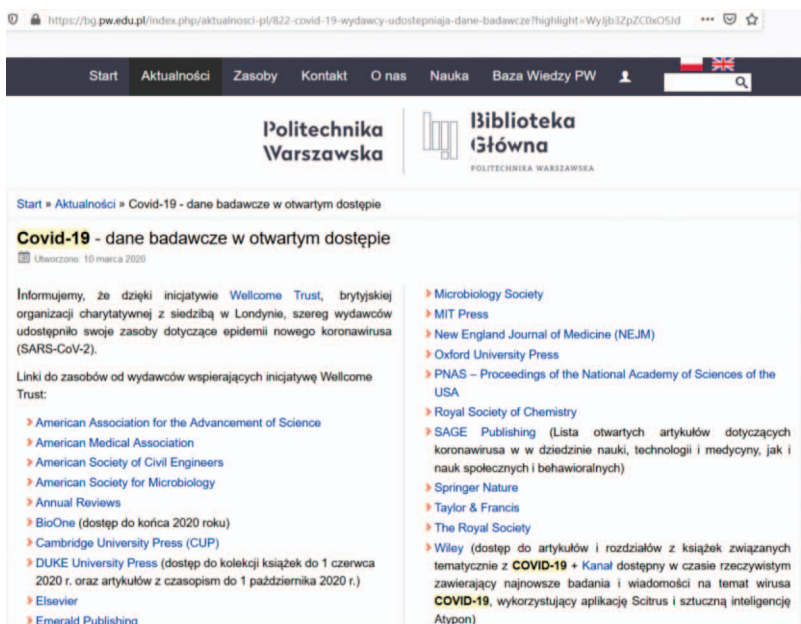
Formułowanie oferty zasobów naukowych na stronach internetowych bibliotek w czasie pandemii jest specyficzne. Wynika to z zapotrzebowania na rozmaite informacje dotyczące SARS-CoV-2 i zapewnienia przez biblioteki dostępu online do oferty wszystkim zainteresowanym z dowolnego miejsca, ze względu na panujące obostrzenia epidemiczne, ograniczające również usługi biblioteczne. Pojawiające się w środowisku postulaty dotyczą także kreowania wspólnego serwisu „koronawirusowego” bibliotek, jak również usług tematycznych współtworzonych przez internautów i promujących akty prawne czy obwieszczenia istotne w nowej rzeczywistości (Gębołyś, 2020, s. 11).

Wychodząc naprzeciw potrzebom użytkowników bibliotek politechnik w Polsce, a także wykorzystując możliwości przeszukiwania rynku publikacyjnego w sieci, analizowane placówki zamieściły na swoich stronach internetowych linki do otwartych zasobów o COVID-19. W założeniu nowa oferta ma uwzględniać aktualne i zróżnicowane potrzeby informacyjne i naukowe związane z pandemią i pozyskać nowych użytkowników odwiedzających bibliotekę wirtualnie.

Oferty promujące otwarte zasoby naukowe poświęcone COVID-19, wyszukane w aktualnościach i/lub w innych miejscach na stronach bibliotek politechnik, występują głównie w postaci wykazów odnośników do stosownych stron, przygotowanych przez bibliotekarzy, ale nie tylko – niektóre biblioteki zamieszczają pojedyncze odnośniki. Źródła te stanowią sposób promocji nowej oferty w bibliotekach politechnik: częstochowskiej, gdańskiej, łódzkiej, lubelskiej, śląskiej, warszawskiej, wrocławskiej. Wykazy określane są różnie: „Materiały dotyczące COVID-19” (Biblioteka Politechniki Gdańskiej),

² Biblioteka Politechniki Lubelskiej obecnie funkcjonuje jako Centrum Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Lubelskiej. W artykule przyjęto nazwę Biblioteka Politechniki Lubelskiej, a w przypadku pozostałych analizowanych bibliotek, niezależnie czy w nazwie jest Biblioteka Główna czy Biblioteka – Biblioteka Politechniki.

„COVID-19 – dane badawcze w otwartym dostępie” (Biblioteka Politechniki Warszawskiej), i występują w aktualnościach. W Bibliotece Politechniki Śląskiej z kolei wykaz dostępny jest ze strony głównej w zakładce „COVID-19”. Przykładową ofertę sporządzoną w formie wykazu odnośników do stron z bezpłatnymi zasobami COVID-19 przedstawiono na fot. 1.

Fot. 1. COVID-19 – dane badawcze w otwartym dostępie w ofercie Biblioteki Politechniki Warszawskiej

Źródło: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, 2020.

Natomiast pojedyncze oferty dostępne są: w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej w aktualnościach, w kategorii dostęp testowy, zasoby i e-zasoby; w Bibliotece Politechniki Lubelskiej ze strony głównej poprzez zakładki do wyboru: „Biblioteka w czasie pandemii”, „E-zasoby zawsze dostępne”, „Darmowy dostęp do zasobów”; a w Bibliotece Politechniki Częstochowskiej i Bibliotece Politechniki Łódzkiej w aktualnościach.

Na podstawie analizy zawartości wyszukanych ofert bibliotecznych na stronach WWW wymienionych bibliotek stworzono zestawienie źródeł otwartych zasobów naukowych na temat COVID-19 (tabela 1).

Tabela 1. Zestawienie ofert otwartych zasobów naukowych związanych z COVID-19 na stronach WWW bibliotek politechnik w Polsce

Źródła zasobów OA - URL	Zakres danych/dodatkowe informacje
1	2
<p>Allen Institute for AI https://pages.semanticscholar.org/coronavirus-research</p>	<p>Zestaw otwartych danych badawczych nt. COVID-19 i wirusów z rodziny koronawirusów, cechy epidemiologiczne zakażeń, udostępniony przez Allen Institute for AI we współpracy z różnymi grupami badawczymi. Ogółem ponad 130 000 artykułów, m.in. preprinty w bioRxiv i medRxiv. Ciągła aktualizacja oferty. SciSight – narzędzie wyszukiwania grup pracujących w różnych kierunkach i oddziaływania (ewaluowania) w czasie koncepcji biomedycznych.</p>
<p>American Academy of Pediatrics https://services.aap.org/en/pages/2019-novel-coronavirus-covid-19-infections/</p>	<p>Najnowsze badania, artykuły, webinaria, seminaria internetowe dla pediatrów. W ofercie m.in.: wskazówki kliniczne, wytyczne dotyczące środków ochrony indywidualnej, informacje dla rodzin, porady zdrowotne dla lekarzy, opieka noworodka, telezdrowie, opieka telefoniczna, fizyczna odporność lekarzy.</p>
<p>American Association for the Advancement of Science https://www.sciencemag.org/tags/coronavirus</p>	<p>Najnowsze analizy, badania, artykuły naukowe, komentarze i aktualności na temat COVID-19, m.in. w czasopismach „Science”, „Science Advances”. Analizy serologiczne SARS-CoV-2 na stronie Sino Biological – firmy oferującej rekombinowane białka SARS-CoV-2.</p>
<p>American College of Physicians https://annals.org/aim/pages/coronavirus-content</p>	<p>Artykuły naukowe, informacje i porady dla internistów, m.in. w „Annals of Internal Medicine”, „COVID-19: An ACP Physician’s Guide + Resources”. Zasoby DynaMed – treści dla klinicystów. Sekcja nt. praktyki zarządzania w czasie COVID-19. Webinaria dla lekarzy.</p>
<p>American Medical Association https://jamanetwork.com/journals/jama/pages/coronavirus-alert</p>	<p>Kolekcja JAMA Network COVID-19: artykuły naukowe, testy diagnostyczne, wytyczne, zalecenia, wywiady, rozmowy m.in. w formie multimediów. Tematyka: epidemiologia, rozwój szczepionek, kontrola zakażeń, zdrowie publiczne, zarządzanie kliniczne itp.</p>

<p>American Psychiatric Association Publishing https://www.psychiatry.org/news-room/apablogs/apa-blog/2020/03/covid-19-mental-health-impacts-resources-for-psychiatrists</p>	<p>Wpływ COVID-19 na zdrowie psychiczne. Źródła m.in. Center for the Study of Traumatic Stress Department of Psychiatry Uniformed Services University, WHO, serwis Psychiatric News dla psychiatrów, zasoby dla rodzin. Zasoby dotyczące telepsychiatrii, rodzin, opieki zdrowotnej i społeczności; ogólne zasady postępowania, wskazówki i symbole graficzne, jak zabezpieczać się przed COVID-19. Publikacje naukowe, komunikaty, audioraporty.</p>
<p>American Society for Microbiology https://www.asm.org/Press-Releases/2020/COVID-19-Resources</p>	<p>Najnowsze artykuły w czasopismach i książkach wydawców ASM Press i Wiley nt. COVID-19 w różnych aspektach życia w czasie pandemii. Dostępne również podkasty, wywiady wideo, informacje prasowe, m.in. deklaracje polityczne.</p>
<p>American Society of Civil Engineers https://collaborate.asce.org/covid-19/home</p>	<p>Zasoby, m.in. artykuły, podkasty, informacje prasowe; porady i informacje dla społeczności American Society of Civil Engineers – jak doskonalić umiejętności zawodowe w domu i radzić sobie z pracą zdalną podczas kwarantanny. Źródła: ASCE Program Updates, Centers for Disease Control and Prevention, WHO.</p>
<p>American Society of Clinical Oncology https://www.asco.org/asco-coronavirus-information</p>	<p>Najnowsze zasoby dla lekarzy onkologów i osób chorych na raka, opieka nad pacjentem w czasie pandemii. Źródła, m.in.: „ASCO Special Report: A Guide to Cancer Care Delivery During the COVID-19 Pandemic”, portal Centers for Disease Control and Prevention.</p>
<p>American Society of Nephrology https://www.asn-online.org/ntds/</p>	<p>Informacje dla lekarzy nefrologów, placówek dializ. Tematyka: bezpieczeństwo lekarzy, pacjentów, telemedycyna – opieka nad pacjentami i inne. Rozdziały książek, preprinty (bioRxiv, medRxiv), artykuły w czasopismach, m.in. „Nephrology Dialysis Transplantation” oraz dodatki do czasopism online; webinaria, podkasty.</p>
<p>Annual Reviews https://annualreviewsnews.org/2020/03/13/annual-reviews-removes-access-control-in-response-to-covid-19-pandemic/</p>	<p>Artykuły w czasopismach w ofercie Annual Reviews w wolnym dostępie. Zasoby: artykuły na stronie Annual Reviews i w serwisie Knowable Magazine; arty-</p>

	<p>kuły w wersji PDF wzbogacone o filmy i rysunki oraz w wersji z linkowanymi wyrazami i frazami w tekście, a także rysunkami o dużej rozdzielczości, z możliwością ich pobrania w programie Power Point, np.: <i>Glycan Engagement by Viruses: Receptor Switches and Specificity</i>, Luisa J. Ströh & Thilo Stehle w „Annual Review of Virology” opubl. na stronie Annual Reviews.</p>
<p>BioOne https://complete.bioone.org/covid-19</p>	<p>Artykuły w czasopismach, m.in. „Avian Diseases”, „Journal of Wildlife Diseases”, „Journal of Zoo and Wildlife Medicine” z oferty American Association of Zoo Veterinarinas; wiadomości i zasoby nt. COVID-19, pandemii, koronawirusów. Dostępne również źródła: baza BioOne Complete – platforma w 108 językach (usługa Google Translate); The Association of Research Libraries – zasoby COVID-19 polecane przez biblioteki członkowskie i ich instytucje macierzyste, m.in. zasoby internetowe dotyczące zdrowia psychicznego na stronie wydziału zdrowia York University (https://health.yorku.ca/mental-health-resources-covid19); w ofercie Queen’s University (https://www.queensu.ca/gazette/stories/chronic-stress-during-pandemic-can-cause-strange-physical-symptoms/).</p>
<p>Cambridge University Press https://www.cambridge.org/core/browse-subjects/medicine/coronavirus-free-access-collection</p>	<p>Artykuły, m.in. w „Disaster Medicine and Public Health Preparedness”, „Infection Control & Hospital Epidemiology”, teksty wyszukiwane według indeksu przedmiotowego, tytułów czasopism, daty wydania, dowolnej frazy. Tematyka: COVID-19, koronawirusy.</p>
<p>Cochrane Library https://www.cochranelibrary.com/covid-19</p>	<p>Baza artykułów naukowych o COVID-19 i mutacji wirusów z rodziny koronawirusów. Interfejs w różnych językach, m.in. w języku polskim na web Cochrane. Dostępne kolekcje specjalne, przygotowane przez Wspólnotę Cochrane i WHO, stanowiące wsparcie dla pracowników służby zdrowia. Odsyłacze do licznych stron z materiałami źródłowymi.</p>

<p>Cortellis Drug Discovery Intelligence https://clarivate.com/coronavirus-resources/</p>	<p>Najnowsze artykuły m.in. w czasopismach indeksowanych w Web of Science; wytyczne FDA (amerykańskiej instytucji rządowej Agencji Żywności i Leków) i zasoby na stronie FDA; produkty badane pod kątem COVID-19. Zasoby dla naukowców medycznych i pracowników służby zdrowia.</p>
<p>Duke University Press https://www.dukeupress.edu/Explore-Subjects/Syllabi/Navigating-Pandemic-Syllabus</p>	<p>Wybrane książki, artykuły w czasopismach w otwartym dostępie. Tematyka: polityka ekonomiczna, polityka społeczna, rasizm, demokracja, zdrowie publiczne w czasach pandemii.</p>
<p>Elsevier https://www.elsevier.com/connect/coronavirus-information-center</p>	<p>Rozdziały książek i artykuły naukowe (ponad 21 000) w czasopismach, m.in. „Journal of Clinical Virology”, „The Journal of Molecular Diagnostics”, „The Lancet”. Z artykułem dostępne powiązane rekomendowane artykuły. Tematyka: zdrowie psychiczne, w tym zasoby lęku, informacje kliniczne, zdrowie publiczne i inne.</p>
<p>Emerald https://www.emeraldgrouppublishing.com/topics/coronavirus?EE_20200330_free_Link_Text_aby_ka%C5%BCdy_mia%C5%82_do_nich_dost%C4%99p=&utm_campaign=pim_Covid-19%20Announcement%20S&utm_medium=email&utm_source=smc_email_awareness</p>	<p>Zasoby naukowe dotyczące koronawirusa i ogólnie epidemii, w tym SARS, opieka zdrowotna, prace domowe, wpływ epidemii na ludzi.</p>
<p>IOP Publishing https://iopublishing.org/news/coronavirus-covid-19-faqs/</p>	<p>Artykuły naukowe, materiały konferencyjne w czasopismach, m.in.: „Measurement Science and Technology”, „Nanotechnology”. Informacje dotyczące różnych aspektów zachorowań na COVID-19 i rozwoju chorób zakaźnych.</p>
<p>JoVE-Journal of Visualized Experiments https://info2.jove.com/coronavirusvideo</p>	<p>Artykuły wzbogacone w filmy wideo w recenzowanym czasopiśmie poświęconym naukom przyrodniczym, ścisłym, medycynie – wyniki badań, testy diagnostyczne nad COVID-19.</p>
<p>JSTOR https://www.jstor.org/open/</p>	<p>Artykuły w czasopismach, rozdziały książek, raporty z badań. Tematyka: COVID-19, koronawirusy, choroby zakaźne, nadzór zdrowotny. Zasoby, m.in. w: Open Content on JSTOR, Early Journal Content, Research Reports.</p>

<p>MIT Press https://mitpress.mit.edu/blog/articles-understanding-pandemics-and-epidemiology</p>	<p>Artykuły w otwartym dostępie wybrane przez wydawcę z archiwum. Tematyka: COVID-19, pandemia, epidemiologia.</p>
<p>Microbiology Society https://www.microbiologyresearch.org/content/coronaviruses</p>	<p>Artykuły, wiadomości, wywiady publikowane na stronie Microbiology Society, m.in. w renomowanych tytułach – „Journal of General Virology” i najnowszym czasopiśmie „Access Microbiology”.</p>
<p>New England Journal of Medicine https://www.nejm.org/coronavirus</p>	<p>Zasoby nt. COVID-19 – artykuły, raporty kliniczne, komentarze dostępne bezpłatnie, w tym najczęściej oglądane w najstarszym i najbardziej renomowanym medycznym czasopiśmie na świecie.</p>
<p>Oxford University Press https://academic.oup.com/journals/pages/coronavirus?utm_source=adestra&utm_medium=email&utm_content=C19%20Hub%3A%20CTA&utm_campaign=Newsletter</p>	<p>Artykuły, książki, rozdziały książek – własne i innych wydawców. COVID-19 i powiązana problematyka. Zasoby, w tym artykuły naukowe dla medyków, naukowców, polityków, specjalistów różnych branż i całej społeczności polecane także w innych źródłach internetowych, m.in. poprzez link „Google Scholar COVID-19 content search”, np. w: Centers for Disease Control and Prevention, JAMA, „The New England Journal of Medicine”, „The Lancet”, „Cell”, „Nature”, „Science”, Elsevier, Oxford, Wiley, medRxiv.</p>
<p>PKN Polski Komitet Normalizacyjny https://www.pkn.pl/informacje/2020/05/komunikat</p>	<p>Oferta Polskiego Komitetu Normalizacyjnego: „Lista norm do nieodpłatnej dystrybucji na czas walki z COVID-19 (na podstawie decyzji Komitetu Prezydenckiego CEN-CENELEC)” zawierająca 38 norm przydatnych w zwalczaniu koronawirusa.</p>
<p>Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America https://www.pnas.org/coronavirus</p>	<p>Artykuły naukowe, dane badawcze, komentarze i wiadomości Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America dotyczące COVID-19, koronawirusów.</p>
<p>Project MUSE https://muse.jhu.edu/</p>	<p>Wybrane artykuły, rozdziały książek, wiadomości i komentarze związane z COVID-19 udostępniane na stronach uniwersytetów, stowarzyszeń i innych wydawców non-profit.</p>

<p>SAGE Publishing https://journals.sagepub.com/pb-assets/PDF/SAGE-Publishing_Coronavirus-Related-Articles.pdf</p>	<p>Wykaz artykułów z odnośnikami do pełnych tekstów w czasopismach SAGE Publishing. Tematyka: medycyna, nauki społeczne, zdrowie publiczne w czasie koronawirusa.</p>
<p>Scitrus https://www.scitrus.com/special/novel%20coronavirus%20outbreak/</p>	<p>Wybrane artykuły, preprinty, m.in. w bioRxiv i medRxiv, „The Lancet”; Top Stories; wiadomości na portalu Politico New York; wpisy ekspertów nt. koronawirusa na Twitterze; najnowsze artykuły różnych wydawców, m.in. Elsewiera.</p>
<p>Springer Nature https://www.springernature.com/gp/researchers/campaigns/coronavirus?sap-outbound-id=F8CA2A1C53558AD880A9CAE08C329AE78C531F9C&utm_source=hybris-campaign&utm_medium=email&utm_campaign=106_BASC02_0000020088_Customer%20comms_remote%20access_Library%20Ale&utm_content=EN_internal_44749_20200319&mkt-key=005056A5C6311EE99996600D0452C4DB</p>	<p>Najnowsze badania i dane. Artykuły, rozdziały książek, komentarze na temat koronowirusa, m.in. raport grupujący najnowsze artykuły w pełnym tekście w ofercie Springer Nature. Bezpłatne podręczniki i link do biblioteki w pakiecie COVID-19 (informacje promujące artykuły, m.in. artykuł <i>Global supply-chain effects of COVID-19 control measures</i> Dabo Guan, Daoping Wang, Stephane Hallegatte, Steven J. Davis, Jingwen Huo, Shuping Li, Yangchun Bai, Tianyang Lei, Qianyu Xue, D’Maris Coffman, Danyang Cheng, Peipei Chen, Xi Liang, Bing Xu, Xiaosheng Lu, Shouyang Wang, Klaus Hubacek & Peng Gong z 3 czerwca 2020 r. – cytowany 846 razy).</p>
<p>Taylor & Francis https://taylorandfrancis.com/coronavirus/</p>	<p>Artykuły w czasopismach, rozdziały książek. Zasoby na platformie Taylor & Francis online i w e-książkach Taylor. Informacje agencji rządowych. Wpisy na Twitterze – COVID-19, pandemia.</p>
<p>The Royal Society https://royalsocietypublishing.org/topic/special-collections/novel-coronavirus-outbreak</p>	<p>Artykuły badawcze, raporty w czasopismach The Royal Society. Tematyka: pandemia, koronawirus, zwalczanie chorób zakaźnych, kraje rozwijające się – problematyka szczepionek, niedożywienie itp.</p>
<p>The Royal Society of Chemistry https://pubs.rsc.org/en/Journals/ArticleCollectionLanding?themeId=leac56al-4121-43c5-b3ec-3d6f9d9226fb&journalName</p>	<p>Najnowsze artykuły badawcze nad koronawirusem w czasopismach w dziedzinach: nauki chemiczne, biofizyka, energia i środowisko, inżynieria, medycyna.</p>

Wiley Online Library https://onlinelibrary.wiley.com/	Artykuły w czasopismach, rozdziały książek w różnych kolekcjach tematycznych na stronie Wiley Online Library. Zasoby wyszukane w archiwum i najnowsze treści. Preprinty na platformie Authorea. Link do zasobów Chinese Medical Association Publishing House. Wpisy na Twitterze.
World Bank https://www.worldbank.org/en/who-we-are/news/coronavirus-covid19?intcid=wbw_xpl_banner_en_ext_Covid19	Najnowsze artykuły, doniesienia, blogi i informacje z innych źródeł. Tematyka: globalne perspektywy gospodarcze w różnych sektorach w czasie COVID-19.
World Scientific Connecting Great Minds https://www.worldscientific.com/	Zasoby w różnych kolekcjach tematycznych, m.in. e-book <i>Prevention and Control of COVID-19</i> (ed. Wenhong Zhang, Singapore 2020).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeglądu stron WWW bibliotek politechnik.

W przedstawionych ofertach znaczące miejsce zajmują archiwalne i najnowsze zasoby naukowe, dane badawcze, porady i wskazówki dla naukowców oraz medyków odmiennych specjalizacji, m.in.: pediatrów, internistów, psychiatrów, onkologów, nefrologów. Dostępne są artykuły naukowe oraz inne zasoby wiedzy zawierające analizy, zalecenia i informacje związane z pandemią w różnych obszarach aktywności dzieci i dorosłych, chorych i zdrowych. Zauważyć należy, że – jak nigdy wcześniej – instytucje naukowe poprzez bezpłatne udostępnianie zasobów naukowych i zaleceń ekspertów na swoich platformach udzielają wsparcia, odpowiedzi na wiele pytań dotyczących codziennych problemów ludzkości.

Polecane na platformach informacje na temat COVID-19 w czasopismach, książkach i bazach danych zostały wyodrębnione przez wydawców na rozmaite sposoby z archiwum oraz w dziale nowości, w blokach tematycznych w zasobach własnych i obcych, w odnośnikach do wypowiedzi użytkowników na Twitterze. Ponadto ofertę wzbogacają linki do niezliczonych źródeł w Internecie, dzięki czemu na jednej platformie są dostępne ciekawe artykuły i spostrzeżenia ekspertów publikowane w różnych miejscach w sieci.

Prezentowane źródła o COVID-19, wyłączając Polski Komitet Normalizacyjny, występują w ofertach zagranicznych instytutów (Allen Institute for AI), stowarzyszeń naukowych (American Society of Civil Engineers), towarzystw naukowych (American Medical Association, American Society of Nephrology), międzynarodowych organizacji non-

-profit (American Association for the Advancement of Science), instytucji finansowych (World Bank), rządowych (Food and Drug Administration w ofercie Cortellis Drug Discovery Intelligence), czasopism („Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America”, „The New England Journal of Medicine”), międzynarodowych wydawnictw akademickich (m.in. Taylor & Francis).

Nitasha Devasar, Dyrektor Taylor & Francis z Indii, podkreśla, że w szczególności w ostatnich latach na międzynarodowym rynku publikacji naukowych widoczny jest wzrost liczbowy zasobów, w tym tych w otwartym dostępie, przygotowanych przez akademików z Chin i Indii w porównaniu z liczbą zasobów naukowych dostarczanych przez badaczy ze Stanów Zjednoczonych czy Europy (Devasar, 2020). Przyrost ten odnotowuje się także w zakresie źródeł poświęconych COVID-19. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że rozwój publikowania i udostępniania w sieci otwartych zasobów naukowych i informacyjnych związanych z pandemią w literaturze określono jako „kwantowy skok” w wydawnictwach w wielu krajach (Devasar, 2020). Wiodący na rynkach zagranicznych wydawcy publikują czasopisma i książki w zdecydowanej większości w wersji cyfrowej w języku angielskim i zaspokajają potrzeby uczących się i nauczających w trybie zdalnym.

W przypadku wielu wydawców, m.in. Allen Institute for AI, American Society of Nephrology, Annual Reviews, uwagę zwracają technologie służące udostępnianiu zasobów jeszcze przed opublikowaniem, czyli preprintów, m.in. bioRxiv i medRxiv uruchomione w Cold Spring Harbor Laboratory w Nowym Yorku. Istniejące od 2014 r. bioRxiv jest bardzo szybko rozwijającym się serwisem badań z zakresu biologii, już w 2017 r. szacowano przyrost 800 dokumentów w każdym miesiącu (Kaiser, 2017). Wydawcy, m.in. Wiley, korzystają także ze sztucznej inteligencji Atypon. Atypon jest znanym na rynku dostawcą oprogramowania umożliwiającego dystrybucję treści online i marketingu zasobów naukowych. Poprzez platformę Authorea właśnie produkcji Atypon Wiley daje nowoczesne narzędzie internetowe naukowcom, które im służy do wspólnego publikowania najwyższej jakości otwartych artykułów, umożliwia hostowanie artykułów, preprintów, różnego rodzaju danych badawczych, rysunków. Inny przykład nowych rozwiązań na rynku wydawniczym w prezentowanych ofertach stanowi Knowable Magazine – cyfrowa publikacja integrująca artykuły recenzowane z 50 czasopism w ofercie Annual Reviews, jak również dostarczająca wiedzę naukową i informacje w postaci wywiadów, esejów, filmów, infografiki, komiksów, slajdów, zdjęć. Warto również podkreślić, że „JoVE-Journal of Vizualized Experiments” jest pierwszym na świecie recenzowanym

czasopiśmie, w którym artykuły, również te związane z COVID-19, zawierają filmy wideo. Z kolei wygodny dla użytkownika format pliku PDF, będący wierną kopią wersji drukowanej i coraz częściej wykorzystywany na uczelniach, uzupełniają wersje artykułu z umieszczonymi w treści odnośnikami do wyrazów i fraz w sieci oraz rysunkami o dużej rozdzielczości z dodatkową funkcją ich pobrania i zapisu w programie Power Point opublikowane na stronie m.in. Annual Reviews w czasopiśmie „Annual Review of Virology”. Przykładowo *Glycan Engagement by Viruses: Receptor Switches and Specificity*, autorstwa Louisy J. Ströh i Thilo Stehle można przeglądać na <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-virology-031413-085417> w PDF-ie, a na <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-virology-031413-085417> w wersji udoskonalonej. W przyszłości tekst w formacie PDF z pewnością w ogóle ustąpi innej formie zapisu treści online, na co zwraca uwagę także Nitasha Devasar (2020).

Podsumowanie

Choć otwarte zasoby naukowe mają ugruntowaną pozycję na stronach internetowych bibliotek naukowych, uwagę zwracają zagraniczne źródła związane z tematyką COVID-19 rozmaitych instytucji i Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, polecane na stronach bibliotek politechnik w Polsce. Jak nigdy wcześniej wiedza ekspertów, badania, recenzowane treści w artykułach naukowych, książkach i innych otwartych zasobach okazały się niezbędne dla użytkowników na całym świecie (Szreder, 2020), a tym samym zajęły priorytetowe miejsce w prezentowanych nowych mediach³, by pomóc ludzkości w rozwiązywaniu problemów, które pojawiają się w każdym kolejnym dniu w zmienionej przez COVID-19 rzeczywistości. W zasobach naukowych zmiany należą do wielowątkowych i wielopłaszczyznowych.

W czasie pandemii koronawirusa wszyscy: naukowcy, czasopisma, instytucje naukowe, rządowe, wydawcy, użytkownicy sieci, zjednoczyli się, by w jak najszerszym zakresie udostępnić w otwartym dostępie zasoby naukowe i informacyjne poświęcone problematyce COVID-19 w ramach różnych projektów. Dużo miejsca w ofertach zajmują preprinty, czyli zasoby jeszcze nieopublikowane, dane badawcze, testy

³ Cechy wyróżniające nowe media to m.in.: multimedialność, niematerialność, wielofunkcyjność, trwałość przekazu, indywidualizacja, dostępność bez ograniczeń miejsca i czasu; więcej na temat problematyki nowych mediów zob. też Janus-Konarska, 2012.

diagnostyczne, wskazówki, zalecenia. Niezwykle trudny czas pokazuje, jak istotne są technologie pozwalające na udostępnianie zasobów w ramach różnych projektów, np. serwisy bioRxiv i medRxiv, artykuły wzbogacone w filmy, platformy oparte na sztucznej inteligencji, m.in. Authorea, oraz publikacje cyfrowe w otwartym dostępie.

Oferta na stronach wielu instytucji obejmuje artykuły, rozdziały książek, książki, raporty z badań, webinaria, informacje prasowe, podcasty, a wyróżnia ją obecność odsyłaczy do niezliczonych zasobów w innych serwisach. Przekaz wzmacniają slajdy, nagrania audio i wideo. Dostępne wpisy na Twitterze i w innych linkowanych źródłach na platformach wydawców dostarczają rozmaitej wiedzy o zmianach w czasie pandemii. Oznacza to, że nowe technologie, sztuczna inteligencja wkraczające w publikowanie ułatwiają szybką wymianę wiedzy i otwarty dostęp do zasobów naukowych i informacyjnych w skali globalnej.

Biblioteki i inne instytucje nie tylko udostępniają rozliczne serwisy o COVID-19, ale nieustannie wzbogacają ofertę i ułatwiają użytkownikom penetrowanie istniejących zasobów internetowych.

Literatura

- Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. (2020). *Covid-19 – dane badawcze w otwartym dostępie*. Pobrane 19 czerwca 2020, z: <https://bg.pw.edu.pl/index.php/aktualnosci-pl/822-covid-19-wydawcy-udostepniaja-dane-badawcze?highlight=WyJjb3ZpZC0xOSJd>.
- Devasar, N. (2020). Academic publishing must change quickly in response to the pandemic: it has the means to do it. In: *Publishing and the Pandemic*. Pobrane 19 czerwca 2020, z: <https://scroll.in/topic/56265/publishing-and-the-pandemic>.
- Gębołyś, Z. (2020). Koronawirus przed bramami polskich bibliotek – w polskich bibliotekach. *Bibliotekarz*, (6), 9–11.
- Janus-Konarska, J. (2012). Nowe media – nowa komunikacja medialna. *Dziennikarstwo i Media*, (3), 87–96.
- Kaiser, J. (2017). BioRxiv preprint server gets funding from Chan Zuckerberg Initiative. *Science*. Pobrane 10 kwietnia 2020, z: <https://www.sciencemag.org/news/2017/04/biorxiv-preprint-server-gets-funding-chan-zuckerberg-initiative>.
- Mostowy, R. (2020). *Pandemia koronawirusa: co dalej?* Pobrane 10 kwietnia 2020, z: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C81241%2Cpan-demia-koronawirusa-co-dalej.html>.

- Pyrć, K. (2015). Ludzkie koronawirusy. *Postępy Nauk Medycznych*, 28(4B), 48–54.
- Szreder, M. (2020). Gdy naukowiec odpowiada „nie wiem”. *Forum Akademickie*, 27(6), 74–75.
- Wellcome Trust (2020). *Sharing research data and findings relevant to the novel coronavirus (COVID-19) outbreak*. Pobrane 19 czerwca 2020, z: <https://wellcome.ac.uk/coronavirus-covid-19/open-data>.

Urszula Knop

Main Library

Częstochowa University of Technology

e-mail: urszula.knop@pcz.pl <https://orcid.org/0000-0002-5451-5830>**Library offer at Polish universities of technology concerning open research resources on COVID-19**

Abstract: At the beginning of the third decade of the 21st century, when the world stopped because of the SARS-CoV-2 pandemic, COVID-19-related information resources dominated the news on the web. The pandemic highlighted the opportunities used by publishers in the process of publishing and disseminating digital scientific resources. The aim of the paper is to recognize the offer of open scientific resources about COVID-19 on the websites of the libraries at the Polish universities of technology. The analysis of the data shows that not only scientific and governmental institutions but also financial institutions, associations, publishers, researchers and journals make scientific resources related to coronavirus available free of charge. Open scientific resources available in different ways in different projects have been separated by publishers from journals, books, archive databases and in the news section, in thematic blocks in their own and foreign resources. The offer is enhanced by audio and video recordings, intelligent tools for delivering, archiving and distributing online content and links to countless public sources.

Keywords: Library. COVID-19. Coronavirus. Open Access. University of Technology

Artykuł wpłynął do redakcji 6 września 2020 r.